

A székelyudvarhelyi Ugron-kúria

(Kivonat)

A szerző elsősorban eddig közöletlen adatok alapján fölvezolja a Székelyudvarhelyről Szovátra vezető országút kijáratánál álló, írásban 1613-ban említett és a 19. század közepéig Szombatfalvi-, napjainkig ezután Ugron-kúria néven ismert épület történetét.

Székelyudvarhely észak-nyugati kijárójánál, Szováta irányában haladva, az országút mellett, az alatt folydogáló Szejke-patak felé esőn, kisebb-nagyobb gazdasági épületek szomszédságában több építkezési időszakot felölölő, mai alakjában kétségtelenül a múlt század második felének az építkezési jegyeit is mutató udvarház látható. Az 1944 őszén a környéken elesett szovjet katonák temetője fölől nézve, háttérben a több határrészt magában foglaló (Vermek oldal, Rókáskert, Vánikert) lapos tetejű, déli végén ma néhány csere- s fenyőfát hordozó Láz agyagtartalmú dombja emelkedik.

Szükségessé vált ennek, a székelyudvarhelyi „Hídfő” kft. tulajdonába újkeletűn került épületnek a javítása, helyreállítása. Az épület jövőbeli felhasználása miatt pedig időszerű lett eme építmény történetének a megírása. Az ennek érdekében végzett kutatások¹, sajnos, csak szegényes és kissé bizonytalan adatokat nyújtanak épületünk szabatos meg minden követelményt kielégítő történetének a megírásához. Valamilyes többletet a javítási munkálatok során fölfe-dezett, tagadhatatlanul korai s különböző időszakokba helyezhető, ámde - csak nagyon fájjal-

hatón - keltezést ugyan nem nyújtó alapozási maradványok meg facsokkok szolgáltatnak.

A rendelkezésünkre álló okleveles anyag alapján épületünk történetére vonatkozólag a len-nebb következő kép körvonalazódik.

I. 1. A sorra kerülő írásos adatok megkövetelik az „Ugron-kúria” név ügyének tisztázását. Az udvarház ugyanis eredetileg nem UGRON, hanem a szombatfalvi SZOMBATFALVI (a következőkben SZOMBATFALVI) tulajdon volt. Az Ugron család birtokába csak későn került. De az átvétel óta eltelt (kb. 160-180 esztendő) időköz elegendő volt ahhoz, hogy az új tulajdonosoknak végső fokon egészen a közelmúltig tartott birtoklása s a részükről való használat-hasznosítása révén a régebbi birtokos család neve épületünkkel kapcsolatban elfelejtődjék.

A SZOMBATFALVI családnak a névadó (vagy fordítva: Szombat nevű ősről elnevezett) helységben álló nemesi udvarházát első ízben 1613-ban említik². A PÁLMAY J. idézte FANCSALI-féle szöveg így szól: „Literatus szombatfalvi SZOMBATFALVI János egyik oldaláról nemes TOTH Gergellyel, más oldalról a királyi közúttal határos udvarházát István fiának ajándékozta.”³ Ennek értelmében föltehető a kúria legrégebbi részeinek a 16. századból, annak legalább a közepe tájáról való keltezése.

Ez az időmeghatározás el is fogadható, mert a Szombatfalvi (nemesi) család neve a (Székelyudvarhelyen 1505-ben készült írásban tűnik fel először Gregorium ZOMBARFALWAI alakban⁴. A (székely)udvarhelyi székely nemzetgyűlés végzéseit tartalmazó eme emlékünkhöz nevezett királybírói (!) tisztséget viselőként említi. De a család számottevő voltáról tanúskodik a későbbi oklevelek sora, és (még a ránk örökítő-dött levéltári anyag hiányos volta ellenére is) mondhatni: szinte folyamatosan találkoznunk a család nevével⁵. 1560-ban, mások mellett, SZOMBATFALVI János bíróként írta alá a betlenfalvi GERÉB János és hestfalvi GERGELY Zsófiával meg ennek fiával kötött birtokcseréről szóló szerződést. ZOMBATFALWIJ Mate neve a János Zsigmond „választott király” és erdélyi fejedelem (1540-1571) elrendelte

1566-os összeírásban a székely főemberek sorában található meg. Az Udvarhely, Csík, Gyergyó meg Kászon széki székely főemberek 1576-ban készült 50 dénáros adó összeírásában pedig Benedicti SZOMBATFALVI szombatfalvi valamint ócfalvi birtokai után fizetett illetéket. A SZOMBATFALVI családnak korántól kezdve hosszú időn át több oklevélben is említett malma volt a székelyudvarhelyi vár alatt. 1600 elején zajlott a várossal rövidebb pereskedés e malom birtoklása ügyében. 1820-ban készített urbéri összeírás szerint „Malom egy fertálynyi distanciára a Kükülön Te[kinte]t[e]s SZOMBATFALVI Jánosne Asszony és Te[kinte]t[e]s SZOMBATFALVI Ignátz és Ferentz Urunknak vagyon a Határunk szélén jo commoditásunkban.”⁶ Ugyanebből az összeírásból értesülünk a SZOMBATFALVI család másegység javairól is a földéken, réteken, kaszálókon, erdőkön - és mindezek használati módjáról is! - kívül: „c - Udvarhely Varossa ide edgy fertály ora distancia, ahovais tsinalt uton a Természetnek minden javait konyonyen visszük el adni. [...] f-sem tűzre sem épületre valo fát itt a Falu Határán nem kapunk ha nem mi szolgáló emberek Urunk bé birassok után egy mérföld (a késsőbbiekből következtethetön valószínűleg a 8,3 km-t kitevő magyar mérföldről van szó - F. G.) Distanciara járunk faért, és onnan ingyen eleget hozunk, van itt a Falu Határain kevés Cserefiatalos, de ezis még nem alkalmas arra, hogy abbol epithessünk, [...] m - A SoAkna ide 1 3/4 Mérföld és a mig meg nem drágult, kereskedtünk velle, de most elelmünkrealotis alig tudunk szerezni, Pénzt pedig kapunk Ezen falu szomszédességében lévén a város Udvarhely minden féle naturalék el adásából Szekereskedésből, napszámokodásból, a Szegénynye a Falunak a Savanyu vizét hordják be a Városban s abbol élnek. n - Téglá Fábrika (!) vagyon [...] r - Közjövdelmünk van Város mellett egy botskor árollo Hellyünk mellyért árendát fizetnek. [...] u - Bolt nints Mészárszék Kortsomálás Pálinka főzés kor. [...] x - Mester embereink Kováts van. y - Épületre valo Kö füvény van.”⁷ 1602-ben SZOMBATFALVI Benedek nevét találjuk a BASTÁnak fölesküdtött Udvar-

hely és Keresztúr széki nemesek, lófők és szabad székelyek névsorában. 1717-ben a hadbiztosok Csík, Gyergyó és Kászon szék hadainak a Temesvár alá vonulásáról szóló értesítésből tudjuk meg, hogy „commissariusnak SZOMBATFALVI uram rendeltetett Udvarhelyszékből.”⁷ De a család tagjai szerepet játszottak a Napóleon-háborúbeli (utolsó) nemesi felkelésben is. Az 1805. december 10. és 1806. január 14-e közt kelt összeírás szerint „Az 5-ik: farczádi járásban [...] 2-ik kapitány SZOMBATFALVI Ignác. [...] A 9-ik: parajdi járásban 1-ső kapitány SZOMBATFALVI István.”⁸

I. 2. Eme érthető kis kitérő után forduljunk most már vissza a SZOMBATFALVI-kúriához. Erről a jeles történész BENKŐ József is megemlékezik - igaz csak közvetve - a 18. század második felében⁹. Ezeket írta: „73. Szombatfalva, Udvarhely városához nyugat (inkább északnyugat - FG.) felől a legközelebbi község. Nevezetes mint a SZOMBATFALVY és GÁLFY családok lakóhelye és kenes forrásairól, melyeknek vize sebek és kiütéses pattanások ellen ajánlatos.”

Biztos viszont következő adatunknak az egyik - a leírás alapján ugyan meghatározhatatlan, de a térkép rajza szerint mégis azonosítható (az 1613-as adatunk „királyi közút” közelsége is támogatja ezt!), a mai helyzetnek is megfelelő területen állott - említendő udvarháznak a SZOMBATFALVI családhoz, illetve épületünkhöz kötése. Az egykori Habsburg-birodalom egészét, így 1769-ben Erdélyt is egészében és egységes irányelvek szerint felölelő, részben helytelenül (csak) II. József császár (1780-1790) nevéhez kötött, a világ első korszerű katonai térképéhez csatolt írott mellékletben olvasható: „24. sz. Szombatfalván [...] van két kőből (! - FG.) épült nemesi udvarház.”¹⁰

I. 3. Eme, bennünket tagadhatatlanul közelről érintő s bizonyos tekintetben még mindig nem eléggé biztos adatok mellett még további hasonlók is felbukkannak. Ezek ugyan időben jól meghatározottak, de nem lehet tudni, miféle épületre vagy építkezésre vonatkoznak. Ezek ellenére vegyük sorra őket.

„A[nn]o [1]767 22da Aug[usti] alkutam meg BOLDISÁR Josef Kőmives Pallerral, hogy az vetemenyes Kert előtt az mely házyt építettek annak fundamentumat Koböl és az fa hazakozot hat darab köfalat, melyeken a Kemenyek ályanak építtek¹¹ és Két Kemencet építsen fel, fizetése nap számra leszen maganak dietim 6. Sustak és étel az alattvalo kömivesek[ne]k öt öt Susták etel nélkül. Eodem die attam előre kezeben a Komivesek fizetésére flr. 10.”¹²

„A[nn]o [1]767 d[ie] 22 Aug[usti] fogattam meg BORDÁS János Paller faragot az feleyeb¹³ meg irt haznak fel építteseré nap száma, maganak leszen nap szama öt Sustak, az alatta valokn[a]k az joradek 4 Sustak az aláb valoknak negyedfel etél nélkül. eodem die előre attam BORDÁS kezében a Mester emberek fizetsegere flr. 6. mivel maganak előre adot penzem vagyon. die 4-ta 9bris attam BORDÁSnak flr. 6. ez árant a contractusba levokkal számot kel venni tölle.”¹⁴

„die 13tia Maji [1]769 az most csinalandó tegla arraba fizettem KOVÁCS Palnak flr. 4 id est negy m[agyar] forintot negy krajczár hijján.”¹⁵

2die 12-a Aug[usti] [1]769 attam BUZÁNYI Mihály[na]k tegla vetesért 6. mariast s másfél veka törok buzat s meg a tegláját szamba nem vettek. die eod[em] attam Buzanyi Palnak ugyan Teglavetesert 7. id est hét mariast és egy veka torok buzát, ennek sem vették meg szamba a tegláját.”¹⁶

Özv. SZOMBATFALVI Jánosné TÖRÖK Mária kéri a kertjét határoló Szejke-patak szabályozását, majd néhány nap múltán az útépitésnek (!) a maga kolonusait veszélyeztető voltára hívja föl Udvarhely szék vezetőinek figyelmét. Ez utasítja a neves UGRAI László (föld)mérőt a panasz kivizsgálására s az adódható károk elkerülése érdekében a szükséges intézkedések megtételére.¹⁷

A felsoroltakból kihámozható, hogy 1613-ban a Székelyudvarhelyről Szombatfalván keresztül Szováta felé vívő országút mellett már állott a SZOMBATFALVI nemesi család udvarháza. Akkori építőanyaga ugyan ismeretlen, de

valószínűleg már erre (vagy időközben valamiképp módosított folytatására) kell gondolnunk az 1767. és 1769. évekbeli építkezést végző építőmeg (kő?)faragó mesterek alkalmazásakor, valamint téglavetéskor. A térképészeti följegyzés tanúsága szerint pedig 1769-ben tagadhatatlanul kőből emelt két nemesi udvarház állott a helységben. Ezek egyike volt a BENKŐ J. is említett SZOMBATFALVI családé. Támogatja még az is ezt, hogy az út mind korábbi adatainkból tudottan, mind pedig a mai valóságot véve figyelembe, egyik oldalról határolta-határolja az udvarházat. (Ezzel szemben BENKŐ J. név szerint említette másikat, a GÁLFI család kúriáját az országút nem határolta-határolja.) Az viszont kétségtelen, hogy a ma Székelyudvarhelyhez tartozó falvacskára még napjainkban is annyira kicsiny, hogy más épületre még csak gondolni sem lehet.

II.1. Az eredetileg SZOMBATFALVI udvarház UGRON-kúriává válása családtörténeti eseményekkel magyarázható. A két család lezármazási táblázatából kiviláglón három Ugron fi egy-egy SZOMBATFALVI lányt vett feleségül¹⁸. A SZOMBATFALVI család a névadó helységben álló udvarházat bírta, „míg a közelebbi mult években - írta NAGY Iván - az illető ág fiakban kihalván, vele az ősi fészek nagy része a székely örökösödési törvények szerint leány-ágra az UGRON családra szállt.”¹⁹

II.2. Így válik érthetővé a tulajdonos megváltozása s ennek következtében a birtoklást jelző új név feltűnése, nemkülönben - természetesen - ennek napjainkig való fönmaradása.

Az udvarháznak az örökösödés révén új tulajdonba kerülése 1853 előtt megtörtént. Ezt a következő adat igazolja. JÓKAI Mór, a magyar szépirodalom nagy alakja 1853-ban beutazta Erdélyt. Naplójából kiderülön (1853. 05. 21-én) „estére Szombatfalvára érkeztünk, hol U[GRON] Lázár úr, hajdan hosszas ideig Udvarhely-szék királybírája, fogadott bennünket.”²⁰

II.3. Ettől kezdve - az épület további soráról semminémű adatunk sincs. Mindössze azt tudjuk, hogy 1933-ban (esetleg már előbbtől ?) „az UGRON-kúriában napi 80 leiert lehet kapni teljes ellátást ! Fenyves park ! Szejke-fürdő

közéletben.”²¹ Azaz e hirdetés szövegéből kihámozható a korábban a család használta udvarházat részben (vagy egészében ?) „kiránduló” (?) - „üdülő” (?) szállásként rendezték be (?) és tartották fenn.

III.1.1943-ban a tulajdonosok eladtak itteni birtokukból 6,8 ha földet a Magyar Államnak. Az adásvétel vélhető oka, hogy 1941-ben megkezdték a Székelyudvarhelyről Szovátára vezető út korszerűsítését, és egy kanyar levágása miatt az UGRON-birtokon kellett keresztülvezetni azt. Ezzel kettévágták a területet. A tulajdonosok az útépítés miatt lemondtak birtokuk eme részéről.

IV.1.Ezek után, még kései emelése ellenére is, tárgyalt épületünk közelében álló s ugyancsak e család tulajdonát képező kápolnát - UGRON-kriptát - is tekintsük meg. Ez a múlt század végén emelt épület őrzi az UGRON család néhány kései tagjának a földi maradványait. Köztük az igen kiemelkedő, több irányú szerepet is játszó UGRON Gáborét is²².

A kápolna a 659 t. sz. f. m.-ú Szejke dombja délkeleti kiugrása tetején áll. Magasan a közeli kis patakok és még inkább a távolabb folyó Nagy-Küküllő vize fölött. A közvetlen környék uralkodó teteje. Az oda fölsétáló -kaptató előtt megkapó tájkép nyílik meg. Ellátni egészen a Hargita központi tömbjéig; az egész udvarhelyi medence tárulkozik ki előtte.

A kápolna bejárata fölött a homlokzatba erősített márvány táblába vésvé olvasható: UGRON LÁZÁR VÉGRENDELETE FOLYTÁN ÉPÍTETTE UGRON ÁKOS 1890. ÉVBEN.

IV.1.UGRON Gábor (1847. 04. 15. - 1911. 01. 22) alsófokú iskoláit Székelyudvarhelyen végezte, jogi tanulmányait pedig Bécsben és Pesten. Már jogász korában élclapot szerkesztett. Később. más lapok mellett, szerkesztőként vagy munkatársként, a Székelyudvarhelyen 1874-1876 közt megjelent, igen jelentős Baloldal című ellenzéki újságot indította el, és tartotta fenn. Tanulmányai befejeztével részben Pesten, részben szülőhelyén elsősorban az irodalomnak élt, egészen 1870-ig. Ekkor a francia köztársá-

ságnak ajánlotta föl szolgálatait. Küzdött GARI-BALDI seregében is Olaszország akkor nagyon is időszerű egyesítéséért, majd visszatért Párizsba. A Kommün alatt leveleiben tudósította az ottani eseményekről az Ellenőr című lapot. A Kommün leverése után Angliába utazott. Innét tért vissza 1872-ben, és még ebben az évben Udvarhely szék képviselőjévé választotta. Rövid időszak kivételével haláláig több város országgyűlési képviselője volt.

Erdély magyarsága előremutató folyamatnak tartotta a török uralom alatt élő népek szabadságtörekvéseit a múlt század utolsó negyedében. Aggódott azonban Oroszország túlzott megerősödése miatt. Az európai szabadelvű közvéleménnyel összhangban a törökök iránti rokonszenv kerekedett felül. Ez volt aztán az érzelmi háttere az utolsó regényes összeesküvésnek. Szervezői, a függetlenségi UGRON Gábor, ORBÁN Balázs és BARTHA Miklós néhány száz fős szabadcsapatot kísérelt meg toborozni, hogy aztán - valószínűleg angol pénzen vett fegyverekkel - Moldvába betörve a Szeret folyó egyik hídjának a fölröbbantásával elvágják az orosz csapatok utánpótlási vonalát, s Orosz-Lengyelországban is fölkelést robbantsanak ki 1877-1878-ban. A tervről országszerte beszéltek. Néhány román értelmiségi már ellenlépésre gondolt. TISZA István gróf miniszterelnök azonban összefogatta a toborzókat, a 600 puskát elkobozták. Egy időre UGRON Gábornak is vissza kellett vonulnia, mígnem a „bűnvizsgálatba vett honfiak” az eljárás befejezése nélkül kegyelmet kaptak²³.

A függetlenségi csoporthoz tartozott UGRON Gábor az országgyűlés különálló alakja volt. Az 1887. évi országgyűlés utolsó ülészakán többedmagával kivált a függetlenségi pártból, és megalakította a 48-as pártot²⁴. Egyénisége a múlt század nyolcvanas-kilencvenes éveinek a politikai életét tartotta egyensúlyban. Politikusként erélyes függetlenségi, szónokként pedig egyike volt a legnagyobbaknak. Beszédeit csodálatos folyékonyág, súlyos érvelés, szép gondolatok jellemzik²⁵. Mind társai, mind ellenfelei nagyrabecsülték és tisztelték²⁶.

UGRON Gábor 1911. 01. 22-én halt meg Budapesten. Szívszélhűdés végzett vele. Előbb Budapesten ravatalozták föl nagy részvét mellett. 25-én este érkezett Székelyudvarhelyre a holttestét tartalmazó koporsó. Következő nap reggel az állomásról nagy tömeg kísérte Szombatfalvára koporsóját. A halottat vivő kocsi megállott a ferencesek temploma előtt, majd a rekviem „végeztével újra megindult a menet Szombatfalvára a családi sírbolthoz. Másfél óráig tartott, míg a menet a hegy tetőre kiért. A hegy aljában négy hatalmas ökörrrel vontatott szekérre tették a koporsót. [...] Gyászszertartás előtt SEBESI János Udvarhely-megye alispánja búcsúztatta el a megye nagy fiát, majd Mikes gróf (ti. MIKES János gróf főesperes - F. G.) újra beszentelte a holttestet s a kriptá gyertyáinak lobogó fénye mellett leobcsátották a koporsót és ezzel véget ért a nagy temetés.”²⁷

Nekünk pedig, nem is túl kései utódoknak is üdvös lenne megszívlelnünk - természetesen a mai körülményekhez alkalmazva - UGRON Gábor említett országgyűlési beszédeinek az egyikében elhangzottakat: „Tartozunk egymásnak (ti. magyar és osztrák - F. G.) azzal a kímélettel, hogyha mi a multat elfeledjük, ha a mult bánalmaira és sérelmeire fátyolt borítunk, akkor vetlünk szemben az aszellel, a mely a nemzetre annyi gyűszűt hozott, szintén elhallgasson.”²⁸

Jegyzet

1. Ezeket az Állami Levéltár csíkszeredai fiókjában, valamint a helybeli Tudományos Könyvtárban folytattam. Az UGRON család levéltára, végső fokon, az Állami Levéltár kolozsvári fiókjába került volt be. Rendezetlensége miatt nem kutatható. E fiók igazgatójának a közlése szerint ez a levéltári anyag 1997-től kezdve áll majd a kutatók rendelkezésére. E felszabaduló és így közkincsé váló levéltári anyag tanulmányozása esetleg tárgyunk tekintetében is újabb adatok birtokába juttatja majd a kutatót. Írásomat a helybeli „Híd” kft. megbízásából állítottam össze. - Itt is köszönöm M. HUBBES Évának és VOFKORI Györgynek szíves segítségét, és FORRÓ Miklós önzetlen támogatását.
2. PÁLMAJ József: Udvarhely vármegye nemes családjai. Székelyudvarhely 1900. 238. - PÁLMAJ J. FANCSALI Dániel főesperes, gyulafehérvári kanonok, a „Fancsalifé” genealógiai gyűjtemény szerzőjére hivatkozik, de, sajnos, irodalmi utalás nélkül. Ezt az adatot ellenőriznem éppen ennek következtében nem sikerült.
3. „Joannes Literatus SZOBBATFALVY nobilis de eadem curiam in vicinitatibus nobilibus TOTH Gergely ab una. (így ! - F. G.) et publicae viae regiae ab altera, legatilio (így ! - F. G.) suo Stepano (így ! - F. G.)

rogate.” - A „szomszédok” megemlékezésén lélegző elfogadhatón állítható, hogy valóban szóban forgó épületünkről van szó. (A régi „királyi kőzút” maradványa egyébként az említettem szovjet katonametetőt határolja nyugat felől.)

4. Székely Oklevéltár (a továbbiakban SzO) VIII., Bp., 1934. 220. Az oklevél teljes kelte: 1505. 11. 20.
5. A főszövegbeli oklevelek az itt következő (évek szerinti) sorrendet követik: SzO V., 77. (1560. 11. 06.); SzO II., 203. (1566. 07. 11. előt); SzO IV., 39. (1576); SzO VIII., 333. (1598. 02. 23.); SzO ús sor. III., Udvarhelyszéki törvénykezési jegyzőkönyvek 1598-1600. (Közéletesi DEMÉNY Lajos - PATAKI József - TUDÓS Kinga) Bp. - Buk. 1994. 275-277. (1600. 02. 28.; 03. 05.; 04. 06.); SzO új sor. III., 218-221. (1601. 03. 06.); SzO V., 291. (1602. 08. 11.); SzO VII., 191. (1712. 08. 09.); SzO VII., 222. (1717. 04. 16.)
6. Fond Colectia conscriptii urbariale. Nr. 27. Inventar Nr. 76 (1785-1820) Conscriptia urbarială din Scaunul Odorhei din 1820. 449/1820. Idem Sămbătești (Szombatfalva) az înglobat în orașul Odorheiu Secuiesc. 2-3. Kézirat. Állami Levéltár, marosvásárhelyi fiók. Ez a SZOMBATFALVI család Szombatfalván létezett összes birtokát felsorolja; Protocolum Politicum Anni 1816. Állami Levéltár, kolozsvári fiók. Fond Nr. 16. Scaunul Odorhei. Cota: II/56; Conscriptio Anni 1765 Totalium et Interpretum Portionum Poss (folytatása hiányzik) vinarum, seu Hereditatum Siculicarum in [...] Possessionibus[...] Szombatfalva existentibus Inclutae Sedi Siculiculis adjacentibus in forma inquisitio Relatoriarium confecta. Kézirat. Állami Levéltár, csíkszeredai fiók. Jelzete: 249. Colectia Muzeului din Odorhei. Dosar Nr. 1 365.
7. Ezt a két adatot ld. az 5. jz.-ben.
8. JAKAB Elek - SZÁDECEPKY Lajos: Udvarhely vármegye története a legrégibb időkől 1849-ig. Nr. 101. 547. - Igen sajnálatos, hogy a szék életében is századokon át jelentős szerepet betöltött SZOMBATFALVI család tagjainak a sírját a legszorgosabb kutatók ellenére sem sikerült föllelni.
9. BENKŐ, Josephus: Specialis Transilvania. II. r. Terra Siculorum. 37-38. 19. század eleji másolatban megörzött kézirat 1767-1787 közéről s székelyudvarhelyi Tudományos Könyvtárban. Lelt. sz. 2 371. - „73. Szombatfalva, [ld] eljst] Sabathi pagus oppidi Udvarhely ab aquilone proximus. Nobilis est possessione nobilitari SZOMBATFALViana tum et GÁLFALana nec minus acidulis (palato quidem ingratas) ac Fonte Sulphureo, quorum undas vulnera acidula, et pustulas commendat. Az idézet magyar nyelvű szövegét ld.; BENKŐ József: Udvarhely megye leírása. Sajtó alá rendezte SZABÓ András. Erdélyi Ritkaságok 14. (JANCSÓ Elemér szerk.) Kolozsvár 1944. 75-76.
10. Anhang zu der Kriegs des Gross Fürstenthum Siebenbürgen. Drittes Buch vorinnen verschiedene Anmerkungen über Sectiones 151. [...] 159 und so weiter biss inclusive 208 enthalten. 462-463. Kézirat. Bécs. K. u. k. Kriegs-Archiv. Jelzete: 3 Ixa 715. - Sectio 177. „No. 24 Szombatfalva [...] ist (így ! - F. G.) [...] 2. Edelschöffen von Stein gebauet.” - E feljegyzés meg OLDAL K. J. adatainak az összekapcsolása révén az (elméletileg) azonosított (másik, tehát) GÁLFAL-kúria, századunk közepe táján még eredeti alakjában állott. Mára már teljesen, a felismerhetelenségig megváltoztatott alakban a mai Templom utca elején, a Fehér-patak hídja után jobb oldalt áll. (A két udvarház közötti légvonalbeli távolság mintegy 250m.) Erre a tényre PÉTER Attila hívta föl figyelmemet. Ő századunk második negyedében még a régi oszlopos tornácú alakjában járta az akkor, vele rokonságban álló, Csíkszentmártonból ide származott SZABÓ család tulajdonában volt épületet. Szíveségét itt is köszönöm.
11. Ez a szó áthúzva.
12. Calendarium Tymarviense ad annum Jesu Christi MDCCCLXXXVII. Tymarvia [1766]. - Székelyudvarhelyi Tudományos Könyvtár. Lelt. sz. 32 217. - A B3 jelzésű (= áprilisi naptár-)lapot követő, jegyzetek beírásá-

ra pólásk beragasztottív előoldalán. A póláskra bejegyzett szövegek szerzője ismeretlen. Kétségtelen azonban, hogy a SZOMBATFALVI családnak valamelyik férfitagja. Számba jöhet (kevésbé valószínű) (II.) Péterrel származott László ítélmester, nemkülönben az (I.) Zsigmonddal 1701-ben született (I.) János, de még inkább (II.) Zsigmond (sz. 1703) és Ferenc (sz. 1706.), viszont (II.) János (sz. 1716.) - másutt olvasható bejegyzés értelmében - biztosan kirekeszthető. Vö. PÁLMAY J. i.m., 237. SZOMBATFALVI családfa. - Ez a naptár az alábbi idézendővel és mással egyetemben Székelyudvarhelye század eleji rendőrőrnökének: SZOMBATFALVI Lajosnak a tulajdonát képezte. A volt r. kat. gimnázium könyvtárából SZOMBATFALVI Lajos-téka darabjaként átadás révén került a fenti Tudományos Könyvtár állományába.

13. Ti. az előző a-ban rögzített szövegben.

14. Calendarius Tyrnaviense ad annum Jesu Christi MDCCCLXIX. Tyrnaviae [1768]. - Székelyudvarhelyi Tudományos Könyvtár. Lelt. sz. 32 218. - A B4 jelzésű (=májusi naptár-)lapot követő pótvf előoldalán.

15. i.m., i.h., a pótvf hátoldalán.

16. i.m., i.h.

17. Protocolium Politicum Anni 1816. Kelte: 1816. 09. 25., illetve 10. 01.

18. PÁLMAY J.: i.m., i.h., illetve 249. UGRON családfa. - UGRON Mihály (1760-1806) nőül vette SZOMBATFALVI János és BENKŐ Krisztina (I.) Anna nevű lányát. UGRON Antal és Gáspár (ez 2. férjként) pedig az említett SZOMBATFALVI (I.) Anna, (II.) Anna meg Verona nevű unokahúgával kötött házasságot. [Itt jegyzem meg, hogy eme UGRON Antal és SZOMBATFALVI (II.) Anna unokája - Lázár nevű fiuk révén - az alább tárgylandó jeles UGRON Gábor.] Az utóbb említett két UGRON fi 1820-ban már kétségtelenül házasságban élt a két SZOMBATFALVI lánnyal.

19. NAGY Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. 10., Pest 1863. SZOMBATFALVY család. A kötet kiadási éve (1863.) alapján (a kézirat nyolcvánvalón még korábbi!) eme örökülésnek a 19. század közpe táján, de mindenképpen 1853 előtt meg kellett történnie. Ld. még a következő jz.-t is.

20. KRISTÓF György: JÓKAI napjai Erdélyben. Cluj - Kolozsvár 1925. 48. Vö. még DÁVID Gyula: JÓKAI Kolozsvár 1971. 72. KRISTÓF Gy. szerint JÓKAIék 05. 21.-én, DÁVID Gy. szerint 05. 20.-án este értek Szombatfalvára, UGRON Lázárék (!) itteni udvarházába. [Említtem: UGRON L. már UGRON Antal és SZOMBATFALVI (II.) Anna fia volt! UGRON L. felesége pedig (DÁVID Gy.: i.m., i.h. ugyan nem említi nevét, de viathatatlannal róla van szó: „szállásadóival együtt”) sárdi SIMÉN Róza. (PÁLMAY J.: i.m., i.h.) Tehát semmiképpen sem „SZOMBATFALVI”, hanem („már”), „UGRON”-kúriában fogadták JÓKAIékat.]

21. BÁNYAI János: Odorheiu. Székelyudvarhely városa. Székelyföldi Útmutató I. (BÁNYAI J. szerk.) Székelyudvarhely 1933., 19.

22. Éppen UGRON Gábornak az udvarházunkhoz való mélyebb köztudése, valamint halálának 85. évfordulója készített az írásom címében jelzett tárgyamhoz közvetlenül nem tartozása ellenére is emlékének a felidézésére.

23. SZÁSZ Zoltán: Politikai élet és nemzeti kérdés a dualizmus korában (1867-1918) 2. Alkalmazkodási válság a szász és román nemzeti mozgalmakban. Az erdélyi románok ügye a Román Királyságban. Erdélyi Történet. III. 1830-tól napjainkig. (KÓPECZI Béla főszerk.) Bp., 19872. XIII. fej. l. 653. Vö. GRATZ Gusztáv: A dualizmus kora. Magyarország története 1867-1918. I-II Bp., 1934. Az Akadémiai Kiadó reprint sorozata. Bp. 1992. I. 117., 218., 289. stb. szűzszózat, II. 78., 94., 110., de kékp l. 134. és 276-277.

24. SZINNYEI József: Magyar írók élete és munkái. XIV. Bp. 1914. 616-618. hasáb.

25. UGRON Gábor beszédei az 1878. országgyűlésen. Bp. 1881.; uő. beszédei az 1881-84. országgyűlésen. Bp. 1884.; uő. beszédei az 1884-87. országgyűlésen. Bp. 1887. (Lenyomatok a képviselőház Naplóiból.)

26. Életére vonatkozó bővebb irodalmi ld. A Szövetkezett Balpárt arcképcsarnoka. KOSSUTH Ferenc autogrammjával és SZATMÁRI Mór előszavával. Bp. 1905.; SEBŐK ZS[igmond]; Színfoltok. Bp. [én.] 283-286.; PETHŐ Sándor: Politikai arcképek. Az új Magyarország vezéregyéniségei. Bp. 1911. 95-101.; Magyarország története Ferenc császár korától 1910-ig. Politikai Magyarország. (SZÁSZ J. főszerk.) Bp. 1913. 436.; MIKSZÁTH Kálmán: A tisztelt Ház. 1892-1906. Bp. 1917. 63. GRATZ G.: i.m. 276-277.; Magyar Életrajzi Lexikon. (KENYERES Árpád főszerk. II. Bp. 19693. 923.; UGRON Gábor címszó; A Magyar Sajtó Története. III/1. 1867-1892. (KOSÁRY Domokos - NÉMETH G. Béla szerk.) Bp. 1985., 108., 130., 149., 261., 267.

27. UGRON Gábor. Udvarhelyi Híradó. XIV. (1911) 5. (01. 29.) 2-3.

28. A honvédelemről. Országgyűlési beszédei az 1892/97-i országgyűlésen. I. Bp. 1895., (így! - FG.) 91.

Conacul UGRON din Odorheiu Secuiesc (Rezumat)

Autorul, pe baza unor date nepublicate, scoate în relief istoria conacului UGRON, care este așezat la marginea orașului Odorheiu Secuiesc, lângă drumul național care duce spre Sovata. Prezintă dovezi conform cărora conacul, amintit prima oară în documente în anul 1613, a fost ridicat mai târziu, în jurul mijlocului secolului al XVI-lea. Acest conac până în mijlocul secolului al XIX-lea aparținea familiei SZOMBATFALVI din Szombatfalva (Sâmbătești, jud. Harghita) și numai după aceea își poartă denumirea de „UGRON-kúria” - Conacul UGRON.

The UGRON-Manor of Székelyudvarhely (Odorheiu Secuiesc) (Abstract)

Using primarily unpublished information, the author outlines the history of a building that is located on the way out of Székelyudvarhely toward Sovata, is registered in 1613 as SZOMBATFALVI-manor (family SZOMBATFALVI de Szombatfalva - Sâmbătești, Harghita county) and called so until the 19th century. Today the building is known as UGRON-manor.